

DR. DEMİRMEN PROJEYE İLİŞKİN SON GELİŞMELERİ DEĞERLENDİRDİ

'Nabucco büyük darbe yedi'

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) – Enerji projeleri açısından Türkiye'nin gündemindeki projelerden Nabucco'da geçtiğimiz dönemde önemli gelişmeler oldu. Enerji uzmanı Dr. Ferruh Demirren'le gelişmeleri konuştuk. Sorularımıza verdiği yanıtlar şöyle:

- Nabucco'ya ilişkin son dönemdeki gelişmeler Türkiye'yi nasıl etkiledi?

- 25 Ekim'de Azerbaycan ile Türkiye arasında İzmir Anlaşması yapıldı. Bu anlaşmayla Nabucco'nun suyu kaynatıldı. Birtakım önemli kararlar alındı. Bunlardan bir tanesi Şah Deniz II gazının 2017 yılından itibaren yıllık 6 milyar metreküpünün Türkiye'ye, 10 milyar metreküpünün ise Türkiye yoluyla AB'ye sevki kararı. Eğer haberler doğruysa Türkiye ithal edeceği 6 milyar metreküp doğalgazın bir kısmını başka bir ülkede de satabilecek. Şah Deniz I gazında da Türkiye'nin böyle bir hakkı vardı. Anlaşmaya varılan başka bir madde ise Azerbaycan'ın Avrupa'ya satacağı Şah Deniz II gazının, doğrudan Azerbaycan tarafından satılması. Yani Azerbaycan AB'ye yönelik gaz ticareti yapacak ve Türkiye yalnızca geçiş ülkesi olacak. Anlaşmanın başka bir maddesi de AB'ye gidecek doğalgaz için ilk etapta BOTAS'ın atıl kalan boru hatları kullanılacak. Daha sonra gerektiği zaman yeni hatlar yapılacak, bu önemli bir konu. Çünkü yeni hattın yapılması demek, Nabucco'nun saf dışı edilmesi demektir. Nabucco'nun saf dışı edilmesinin altyapısı, işte bu İzmir Anlaşması esnasında oldu.

- Nabucco açısından dönüm noktası neresi oldu?

- İzmir Anlaşması aslında BP için gayet güzel bir dama taşıymış.

'İzmir'de Azerbaycan ile yapılan anlaşma ve BP'nin açıkladığı son proje ile Nabucco Projesi büyük darbe almış oldu. Bana göre şansı çok azalmış durumda. Hazar bölgesinde Azerbaycan gaz konusunda kilit konuma gelmiş durumda. Türkiye, doğalgaz konusunda Türkmenistan şansını yeniden deneyebilir'

Çünkü anlaşmada kararlaştırılan ve AB'ye yılda 10 milyar metreküp doğalgaz sevki, aynı şekilde BP tarafından da gündeme getirildi. Nasıl ki İzmir Anlaşması'nda ilk etapta BOTAS'ın atıl ya da az kullanılan hatlarından yararlanılacak denildi, BP'nin SEEP projesinde de Türkiye'de yine BOTAS'ın üretim olanaklarından yararlanılması söz konusu oldu. Fakat BP, Trakya'dan sonra yeni bir boru hattı önerdi. Bu hat 1300 kilometre uzunluğundaydı ve Türkiye'de yeni bir boru hattı döşenmeyeceği için bu proje daha düşük maliyetliydi. BP bunu Eylül ayı sonunda gündeme

getirdi ve konsorsiyuma bir konsept olarak sundu. SOCAR'ın 17 Kasım'da yapılan 3. Karadeniz Enerji ve Ekonomi Forumu'nda Trans Anadolu hattı önerisi konusunda Enerji Bakanı **Taner Yıldız**'in görüşlerine katılmıyorum. Trans Anadolu hattı açıklaması bir şoktu ve Nabucco'nun yaşamını yitirmesine yol açtı. Konsept, önceden düşünülmüş fakat son anda gündeme getirilmişti. Azeri firma SOCAR'ın ilan ettiği Trans-Anadolu doğalgaz hattı da BP'nin projesi ile çok yakından ilgiliydi.

- Yani İzmir Anlaşması, SOCAR ve BP'ye dama taşı olmuş mu oldu?

- Evet, İzmir Anlaşması hem SEEP hem de Trans-Anadolu hattı için bir dama taşı oldu. BP gayet kurnazca davrandı. Bence önce BP'nin önerdiği SEEP, daha sonra SOCAR'ın da önerdiği yeni bir Trans-Anadolu hattı, Nabucco'nun sonu demek anlamına geldi. Bir takım oyunlar oynandı. Azerbaycan burada kartını gayet güzel kullandı ve İzmir Anlaşması'yla AB'ye doğrudan doğalgaz satma hakkını kazandı. Bu şekilde Azerbaycan, Şah Deniz II gazının bir kısmının Türkiye'ye, bir kısmının da AB'ye sevki konusunda çok güzel bir zemin hazırladı. Şimdi Azerbaycan'ın başka planları da var. Azerbaycan, 2015 yılında 30 milyar metreküp doğalgaz üretimi yapabileceğini öngörüyor ve bunun sonucunda dışarıya satacağı do-

ğalgaz daha da artacak. Kurulması planlanan Trans-Anadolu hattı da, Azerbaycan'ın daha ileride daha fazla gaz satması için çok güzel bir araç olacak. Azerbaycan'ın Karadeniz üzerinden gündeme getirdiği boru hatları da Nabucco'ya büyük bir rakipti. Doğalgaz satabileceği ülkelerle pazarlık durumunu kuvvetlendirmek için bu projeleri gündeme getirmişti. Projelerin hiçbirisi Avrupa'ya gaz nakli için uygun değildi.

- Azerbaycan kilit ülke konumuna mı geliyor?

- Evet. Nabucco'nun hedeflerinden bir tanesi de Türkmen gazını da Avrupa'ya getirmektir. Tabi Türkmen gazı Avrupa'ya giderken, bir kısmı da Türkiye'ye gelecekti ve kaynak çeşitlendirmesi açısından bu gazın Türkiye'ye gelmesi çok önemliydi. Türkmenistan bu konuda büyük istek gösterdi. Daha sonra bildiğim kadarıyla **İlham Aliyev**, iş birliğine girmekten kaçındı. Türkiye, AB ile beraber ya da bağımsız olarak Türkmenistan'la bir görüşme yapıp, hatta Azerbaycan'ı da biraz etkileyerek Türkmen gazının Türkiye'ye ve daha ileride AB'ye gitmesi için çaba gösterebilirdi. Ama bunu yapmadı. Hem Azeri gazı hem de Türkmen gazının Türkiye'ye gelmesi lazımdı. Ayrıca 1996'da Şahdeniz konsorsiyumunun imzaladığı anlaşmayla Şahdeniz'in gazı Türkiye'ye veriliyordu. Kendisi kullanacak ya da diğer ülkelere satacağı. Bundan ne kadar yararlanmak istediği meçhul bir konu. Şimdi Azerbaycan Avrupa'ya Şahdeniz gazını satacak.

- Avrupa'nın doğalgaza ihtiyacı azalır mı?

- Önümüzdeki yıl Kuzey Akım'dan Almanya'ya yılda 55 milyar metreküp gaz gidecek. AB'nin ciddi bir karbon emisyonlarını azaltma programı var. Bir de kaya gazının kullanılması gelişmelerini düşünürsek, Avrupa'nın Hazar ve Ortadoğu doğalgazına ihtiyacı 2025'ten sonra çok azalabilir.

- Türkiye doğalgaz konusunda ne yapmalı?

- Irak gazıyla ilgili Türkiye atımları yapabilir ama bu da seneler sürecektir. Irak'ın kuzey batısında Türkgaz doğalgaz sahası vardı, Suriye üzerinden Türkiye'ye gelmesi düşünülüyordu, bu ülke ile ilişkiler ortada. Aynı zamanda İsrail gazı gündemdedi, ama son politik gelişmeler sonucunda artık o şansı kalmadı. TPAO'nun Türkmenistan'daki çalışmaları sırasında daha önce ağzı yandı. Ama TPAO bu ülkenin Hazar kıyılarında faaliyet gösterebilir. ■

Nabucco

Projenin 15 milyar Avro'ya tamamlanması bekleniyor. Toplam 31 milyar metreküp gazın Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınması planlanıyor. Projenin ortakları ise şöyle:

Firma	Hissesi (yüzde)
BOTAŞ	16.7
BULGARGAZ	16.7
TRANSGAZ	16.7
MOL	16.7
OMV	16.7
RWE	16.7

Rakip projeler

Güney Akım: Rusya, Bulgaristan ve Sırbistan'la proje için anlaşmış durumda. Rusya hat üzerinden yılda 63 milyar metreküp doğalgaz taşımaya düşünürken, projenin maliyeti 25 milyar Avro olarak tahmin ediliyor. Güney Akım, Nabucco'nun en önemli rakibi olarak görülüyor.

ITGI: Projenin 1.1 milyar Avro'ya mal olması bekleniyor. Hattın 10 milyar metreküp doğalgaz taşınması planlanıyor. Azerbaycan'ın Trans Anadolu projesi önerisinden olumsuz etkilenmeyebilir. Ortakları ise şöyle:

Firma	Hisse (yüzde)
DEPA (Yunanistan)	50
EDİSON (İtalya)	50

TAP: Projenin 1.5 Avro'ya mal olması, hattın yılda toplam 10 milyar metreküp gaz taşınması planlanıyor. Azerbaycan'ın son önerisinden olumsuz etkilenmeyebilir. Ortakları şöyle:

Firma	Hisse (yüzde)
EGL (İsviçre)	42.5
STATOİL (Norveç)	42.5
EON RUHRGAZ (Almanya)	15

SEEP: Son dönemde gündeme gelen projenin maliyeti henüz bilinmiyor. Boru hattından 10 milyar metreküp gaz taşınması planlanıyor. Ortakları şöyle:

Firma	Hissesi (yüzde)
BP (İngiltere)	25.5
STATOİL (Norveç)	25.5
SOCAR (Azerbaycan)	10
LUKOİL (Rusya)	10
NICO (İngiltere)	10
TPAO (Türkiye)	9

Dr. Ferruh Demirren

